

(=μετά δεσμών) ὁ Κούκαρος ὁ πριστήρ (=μαχαιροποιὸς) φάσγανα ἀρηρότα (δηλ. ξίφη συνδεδεμένα μετὰ δεσμών). Καὶ τοῦ Μασουρίδη ἡ ἀνάγνωσις: κι-σι-τα Πι-χε-ρο νο-ρε-ρι·ι πα-χε-φι ε-λε λο-γε-ε καὶ ἐρμηνεύεται: ζυστὰ ὁ Πίχερος νόρεια χαλκίην εὐρυλόγχην (δηλ. ὁ Πίχερος (ἄγει) ζυστὰ (=δόρατα) ἐκ ξύλου νόρειας (=δρυὸς) φέροντα εὐρείαν χαλκίην αἰχμήν. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς ἀπολύτως τὴν ὀρθότητα ἢ τὴν κατὰ προσέγγισιν ὀρθότητα τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας, ὅπως δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀδιστακτικῶς δεκτὴ ἢ ὀρθότης αὐτῆς.

Εἰς ἓν περαιτέρω κεφάλαιον, σελ. 86--104, ἐπεξηγεῖ ὁ σ. τὴν διαδικασίαν τῆς ἀποκρυπτογραφήσεως τῶν συμβόλων καὶ τῶν ἰδιογραμμμάτων καὶ διατυπώνει εἰκασίας περὶ τῆς δυνατότητος ἀνιχνεύσεως τῆς πιθανῆς σημασίας ἐνίων σκοτεινῶν συμβόλων.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ ἀξιεπαινον εἰλικρίνεια καὶ μετριοφροσύνην σημεῖοι ἐν τέλει τοῦ βιβλίου του, διὰ αἰ ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις του ἀποτελοῦν ἀπλῶς σκέψεις ἐρασιτέχνου τὰς ὁποίας διατυπώνει μὲ ὅλας τὰς ἐπιφυλάξεις τοῦ μὴ εἰδικοῦ. Ἐν γενικῇ θεωρήσει τῆς ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκφραζομένης προσπάθειας δὲν δύναται τις νὰ μὴ εὐλαβηθῇ τὴν μακροετῆ προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως νὰ ἀποδώσῃ πιθανωτέραν καὶ μὴ ἀφισταμένην τῶν γλωσσικῶν κανόνων ἀξιολόγησιν τῶν συμβόλων τῆς πρώτης γραφῆς τοῦ "Ἐθνους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκομεν. Ἐχομεν βεβαίως ἐπιφυλάξεις, τινὰς τῶν ὁποίων διευτυπώσαμεν ἀνωτέρω, ὅμως ἡ προσπάθεια ἢ ἐπίμονος τοῦ συγγραφέως εἰς ἓνα δύσβατον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ιδιότητα τοῦ ἐρευνητοῦ πεδῖον μᾶς ἐπιβάλλει αὐτόματον τὸν σεβασμὸν καὶ τὸ χρέος νὰ τοῦ ἀπευθύνωμεν ἔπαινον. Μὲ τὴν γραμμικὴν γραφὴν ἀσχολεῖται πλῆθος ἐπιστημόνων εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Αἱ δημοσιεύμεναι μελέται καὶ τὰ εἰδικὰ περιοδικὰ εἶναι ἀπειράριθμα. Δεκάδες ἐπιφανῶν ἐρευνητῶν δροῦν πανταχοῦ, εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δημοσιεύματα εἶναι σπάνια. Καὶ οἱ Ἑλληνες φιλόλογοι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν πρώτην γραφὴν τοῦ "Ἐθνους τῶν μετροῦνται εἰς τὰ δάκτυλα. Εἴθε τὸ παράδειγμα τοῦ δικηγόρου Μασουρίδου καὶ τοῦ τραπεζικοῦ Κτιστοπούλου νὰ ἀποτελέσουν δι' αὐτοὺς ὑποκίνησιν.

ΠΑΝ. Κ ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

PATRICK KRAGELUND, *Dream and Prediction in the Aeneid*, Opuscula Graecolatina (Supplementa Musei Tusculani), vol. 7, Museum Tusculanum, Copenhagen, 1976, σσ. 91.

Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι μίᾳ μετάφρασις εἰς τὴν ἀγγλικὴν τῆς διατριβῆς τοῦ συγγραφέως διὰ τὸ δίπλωμα Μ.Α. καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῆς σημειολογίας (semiotics) εἰς τὴν σύγχρονον φιλολογικὴν ἐπιστήμην. Ἦδη εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ Kragelund σημεῖοι τὴν ἑλλειψιν ἀναλόγων ἔργων εἰς τὸ πεδῖον αὐτό, δηλοῖ δὲ ὅτι κατὰ βᾶσιν ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς σημειολογίας ὡς αὕτη ἀνεπτύχθη εἰς τὸ φιλολογικὸν τμήμα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κοπεγχάγης.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τούτων ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται θέματα σχετικὰ μὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὄνειρου τοῦ Αἰνείου εἰς τὸ δεῦτερον βιβλίον τῆς Αἰνειάδος (*Aen.* II. 268 κέξ.), ἔνθα ὁ Ἐκτωρ ἐμφανίζεται

πρὸ τοῦ ἥρωος φέρων τὰς φοβερὰς πληγὰς ἐκ τῆς μοιραίας συγκρούσεώς του μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Αἰνείου ὁ Ἔκτωρ ἀπαντᾷ ὅτι ἡ Τροία ἔχει ἤδη καταληφθῆ καὶ διατάσσει τοῦτον νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πόλεως ἔχων μετ' αὐτοῦ τοὺς θεοὺς, νὰ μεταβῆ δὲ εἰς χώραν πέραν τῶν θαλασσῶν, ἐνθα ἡ μοῖρα ἔχει ὀρίσει εἰς αὐτὸν τὴν δημιουργίαν νέας πατρίδος. Τὸ πρῶτον μέρος διαιρεῖται εἰς πέντε κεφάλαια. Ἀναλυτικῶς ἡ παρουσίασις τοῦ μέρους τοῦτου ἔχει ὡς ἐξῆς :

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν παραδοσιακὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὄνειρου, ἡ ὁποία ἐξεπροσωπήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Christophoro Landino, ἐνὸς Φλωρεντινοῦ φιλολόγου, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκε τὴν Βεργίλιον τῷ 1487. Ἡ βασικὴ θέσις τοῦ ἐπιστήμονος αὐτοῦ ἦτο ὅτι, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ Αἰνείου, ὁ ἥρωος εἶχε λησμονήσει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὄνειρου τοῦ τὸν φόνον τοῦ Ἔκτορος ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐφ' ᾧ καὶ ἐρωτᾷ ποῦ ἦτο ὁ Ἔκτωρ καὶ ὑπὸ ποίου εἶχε πληγωθῆ. Ἡ πρόθεσις τοῦ Kragelund εἶναι νὰ ἀποδείξῃ ἐπὶ αὐτῇ ἀκριβῶς ἡ παραδοσιακὴ ἐρμηνεία εἶναι ἐσφαλμένη. Δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ἰσχυρίζεται ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης, ὅτι ὁ Αἰνείας εἶχε λησμονήσει τὰ γεγονότα. Ἀντιθέτως, ὁ Αἰνείας ὁμιλεῖ ὡς ἐάν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ πληγωμένη μορφή τοῦ Ἔκτορος προσημύνη τὴν πτώσιν τῆς πόλεως, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐκφράζει καὶ τὴν βαθυτέραν σημασίαν μιᾶς ἠκρωτηριασμένης μορφῆς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν μαντικὴν. Διὰ τὴν προωθήσῃ ἀποδεικτικῶς τὰς θέσεις του αὐτὰς ὁ Kragelund ἀφιερώνει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πρώτου κεφαλαίου εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἐρωτήσεων τοῦ τραγικοῦ ἥρωος καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὄπτιον ἐρωτᾷ ὁ Αἰνείας εἶναι ὄχι «τί» εἶχε προξενήσει εἰς τὸν Ἔκτωρ τὰς πληγὰς καὶ «ὅπῃ ποῖον» ἐφ' ἧσθη, ἀλλὰ τί προτίθεται ὁ Ἔκτωρ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς αὐτὸν ἐμφανιζόμενος ὑπ' αὐτὴν τὴν μορφήν. Αἱ θέσεις τοῦ ἐρευνητοῦ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν «quae causa» καὶ «cur» εἶναι εὐφρεῖς βεβαίως, ἀλλὰ ὄχι ἀπολύτως δεδικαιολογημένα ἐκ τῶν κειμένων. Τὸ χωρίον π.χ. ἐν *Aen.* IV. 428, τὸ ὁποῖον ἐπικαλεῖται, καθὼς καὶ ἐκεῖνο ἐν *Aen.* V. 4, τὸ ὁποῖον παραθέτει, δὲν προδίδουν γνῶσιν τοῦ γεγονότος καὶ ἄγνοιαν τῶν προθέσεων, ἀλλὰ ἄγνοιαν αὐτοῦ τοῦ διαδραματιζομένου, ἐφ' ᾧ καὶ αἱ λέξεις, δι' ὧν εἰσάγονται αἱ ἐρωτήσεις, ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν κλασσικὴν τῶν σημασίαν : cur = διατί; quae causa = ποία αἰτία. Εἰς τὸ πρῶτον χωρίον δηλαδὴ ἡ Διδῶ πράγματι ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν διατί ὁ σκληρὸς Αἰνείας ἀρνεῖται νὰ ἀκούσῃ τοὺς λόγους τῆς, ἐνῶ εἰς τὸ δεύτερον ὁ Αἰνείας, παρ' ὅλον ὅτι δυνατὸν νὰ ὑποψιάζῃται, εἰς τὴν οὐσίαν θέλει νὰ ἄγνοῇ ποία αἰτία ἤναψε τὴν πυράν.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ πρώτου κεφαλαίου ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὴν ἐννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει μία ἠκρωτηριασμένη μορφή διὰ τὴν ρωμαϊκὴν μαντικὴν, καταλήγει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι παρόμοιαι μορφαὶ δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν σημασίαν διὰ τοὺς Ρωμαίους καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας. Μὲ βάσιν τὴν σημειολογικὴν ἐρμηνείαν ὁ Kragelund ἀποδεικνύει μὲ σχετικὴν ἐπάρκειαν, χωρὶς πάντως νὰ διαπραγματεύεται διεξοδικῶς ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ θέματος, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἔκτορος ἔχει λειτουργικὴν σημασίαν στηριζομένην ὄχι εἰς τὸν τρόπον τοῦ θανάτου του, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν ὁποίαν προτίθεται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Αἰνείαν ἀναγγέλλων ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν καὶ διατάσσωσιν τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἥρωος διὰ τοὺς τόπους τῶν ἱστορικῶν πεπερωμένων του.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄνειρου ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ὁ Tib. Claudius Donatus διὰ δύο σχολίων του. Εἰς τὸ πρῶτον ὁ Donatus παρατηρεῖ ὅτι, ὅταν κανεὶς ἀναγιγνώσκῃ τὴν περιγραφὴν τῆς ἠκρωτηριασμένης μορφῆς τοῦ Ἔκτορος, «etiamsi nihil verbis nuntiasset, conjectura colligeretur futura portendere» (Don. ad *Aen.* II. 272 κέξ). Προσθέτει δὲ ὀλίγον ὕστερον : «errorem dormientis voluit poeta describere, ut quod optime noverat quasi ne-

sciis interrogaret . . . ». 'Ο συγγραφεὺς τῆς μελέτης δικαίως ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ἐκ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ σχολίου ὅτι ὁ Donatus πιστεύει ὅτι τὸ σφάλμα τοῦ Αἰνείου δὲν εἶναι ὅτι οὗτος ἐλησμόνησε τὸ γεγονός ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἐκτορος, ἀλλ' ὅτι ἐρωτᾷ, ὡς ἐάν ἤγνοιε τὴν σημασίαν τῆς ἠκρωτηριασμένης μορφῆς τούτου (quasi nescius). Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἄριστα γνωρίζει ὁ Αἰνείας δὲν εἶναι τὸ ὅτι ὁ Ἐκτωρ εἶναι νεκρός, ἀλλὰ τὸ ὅτι ἡ ἐμφάνισις του προμηνύει τὴν πτώσιν τῆς Τροίας.

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον ὁ Gragelund ἐξετάζει διεξοδικῶς τὴν σημειολογικὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὄνειρου τοῦ Αἰνείου. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει τὴν ἄποψιν ὅτι εἰδικῶς διὰ τὸν Ρωμαῖον δὲν θὰ εἶχε διαφορὰν ἂν οὗτος ἐβλεπε καθ' ὕπνους ἠκρωτηριασμένας μορφάς, πῦρ καὶ φλόγας ἢ ἓνα καιόμενον δαυλόν, διότι πάντα ταῦτα ἀπαντώνται εἰς παρόμοια ἀπὸ πλευρᾶς περιεχομένου κείμενα. Ἐνταῦθα ἐρευνᾶται ἐπίσης εἰς δύο ἀνεξάρτητα ὑποκεφάλαια ἡ ἠκρωτηριασμένη μορφή τοῦ Ἐκτορος καθ' ἑαυτὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐρωτήσεων τοῦ Αἰνείου. Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τούτων ὑποστηρίζεται κατὰ τρόπον, ὁ ὅποιος θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι περισσότερο πειστικός, ἂν ὑπῆρχε κάποια εὐχέρεια εὐρυτέρας ἀναφορᾶς εἰς ἐνισχυτικὰ μαρτυρία, ὅτι εἰς τὴν Αἰνείαδα τὸ πληγωμένον καὶ ἠκρωτηριασμένον στοιχεῖον καθὼς καὶ τὸ σκοτεινὸν καὶ μιαινὸν κανονικῶς ἐμφανίζονται ἐν συνδυασμῶ με ἐπιχευόμενον κίνδυνον, κακούς οἰωνούς καὶ θάνατον. Εἰς τὸ ἐπόμενον ὑποκεφάλαιον ὁμοίως, τὸ σχετικὸν πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Αἰνείου παρατηρεῖται, πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ἡ προσφώνησις τοῦ Αἰνείου πρὸς τὸν νεκρὸν ἦρωα (ο lux Dardaniae . . .), κρινομένη πάντοτε βάσει τῶν νόμων τῆς σημειολογίας, φαίνεται ὡς ἐάν δὲν προοιωνίζει θάνατον καὶ δυστυχίαν, ἀλλὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Ὁ Gragelund συζητεῖ ἐδῶ με πειστικὸν τρόπον τὴν πιθανότητα νὰ θεωρηθῇ ἡ προσφώνησις αὕτη ὡς οὐσιαστικὴ ἄρνησις τῆς παρουσίας τῆς σκοτεινῆς καὶ ἠκρωτηριασμένης μορφῆς, ὅφ' ἦν ἐμφανίζεται ὁ Ἐκτωρ. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ Αἰνείας ἀντικαθιστᾷ ἐδῶ τὴν, κατὰ τὸν συγγραφέα, δεινὰ προοιωνίζουσαν μορφήν, ἡ ὁποία ἴσεται ἐνώπιόν του, με ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ (ο lux . . .) καὶ ἡ ὁποία θὰ ἦτο ταυτόσημος με αἰσίους οἰωνούς καὶ ψυχικὴν εὐφορίαν.

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἐξετάζεται τὸ θέμα τῆς προρρήσεως, ὡς αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ ὄνειρου τοῦ Αἰνείου. Ἐπισημαίνεται ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὄνειρον ὄχι μόνον προοιωνίζεται τὴν πτώσιν τῆς Τροίας, ὡς συνέβη καὶ με τὴν σκηνὴν τοῦ θανάτου τοῦ Λαοκόοντος καὶ τῶν υἱῶν του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐπίσης τὸν πρῶτον καὶ περισσότερο θεαματικὸν ἐκ μιᾶς σειρᾶς οἰωνῶν προλεγόντων τὴν θεμελίωσιν τῆς Ρώμης. Ἐπιχειρεῖται ἐδῶ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως μία βαθυτέρα διείσδυσις εἰς τὴν φύσιν τῆς σχέσεως μεταξύ προρρήσεως καὶ γεγονότος εἰς τὴν Αἰνείαδα καὶ ἐξετάζεται πολὺ συνοπτικῶς τὸ εὐρύτατον θέμα τῆς ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ὄνειρου ἐπανεκτιμήσεως τοῦ παρελθόντος ὡς καὶ ἐκεῖνο τῆς ἀναλύσεως τῆς ἐννοίας τοῦ «ἀφηγητοῦ» Αἰνείου θεωρουμένου ὑπὸ καθαρῶς γλωσσολογικὸν πρῖσμα.

Τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἐπιχειρεῖ μίαν σύντομον ψυχολογικὴν προσέγγισιν εἰς τὸ ὅλον θέμα διὰ τῆς προβολῆς μιᾶς φροῦδικῆς ἀναλύσεως τοῦ ὄνειρου καὶ καταλήγει εἰς μίαν γενικὴν περίληψιν τοῦ πρώτου μέρους τῆς μελέτης.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου του (κεφ. ἕκτον) ὁ Kragelund ἐπιχειρεῖ μίαν ἀνάλογον σημειολογικὴν ἐρμηνείαν καὶ τοῦ ὄνειρου τοῦ Τύρνου (*Aen.* VII. 413 κέξ.). Ἀμφότεραι αἱ ἐρμηνεῖαι προϋποθέτουν, κατὰ τὸν συγγραφέα, τὴν ἀποκρυπτογράφησιν τῆς γλώσσης τῆς ρωμαϊκῆς μαντικῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Βεργίλιος χρησιμοποιοεῖ εἰς αὐτὰ τὰ ὄνειρα. Οὕτως ὀρθῶς, νομίζω, πιστεύει ὁ Kragelund ὅτι διὰ τῆς «ἀναγνώσεως» τῆς μορφῆς, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται εἰς τὸ ὄνειρον, κατέστη δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ ἡ σπουδαιότης ἐνὸς μέρους τῶν ὄνειρων αὐτῶν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε διερευνηθῇ ὑπὸ τῶν παλαιότερων σχολιαστῶν.

Εἰς τὸ ἔβδομον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς ἀντιπαραθέτει τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Αἰνείου καὶ τοῦ Τύρνου, ὡς οὗτοι ἀποκαλύπτονται ἐκ τῶν δύο ὄνειρων τῆς Αἰνειάδος, καὶ ἐξάγει τὸ λογικὸν συμπέρασμα ὅτι ὑφίσταται οὐσιώδης διαφορὰ μετὰξὺ τοῦ Αἰνείου, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὰς ἐπιθυμίας τοῦ τρωικοῦ λαοῦ διὰ τῆς προβολῆς ὄχι αὐτοῦ τὸ ὁποῖον βλέπει, ἀλλὰ ἐκείνου τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελε νὰ ἴδῃ (ο *lux Dardaniae*. . .), καὶ τοῦ Τύρνου, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὰς προσωπικὰς του μόνον ἐπιθυμίας (πρβλ. R. Heinze, *Virgils epische Technik*, Berlin und Lpz. 1915, σελ. 211). Εἶναι, πιστεύω, πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ παρατήρησις τοῦ συγγραφέως ὅτι ἡ στάσις αὕτη τοῦ Αἰνείου δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντίδρασις ἐνὸς ἥρωος, ἀλλ' ὡς ἡ θέσις ἐνὸς ὑπευθύνου πολίτου τῆς *res publica*.

Ἡ διατριβὴ τοῦ Patrick Kragelund περατοῦται μὲ δύο πίνακας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἀναφέρεται εἰς τὰ κατ' ἐπίδρασιν τῶν ἀνωτέρω ὄνειρων τῆς Αἰνειάδος ὄνειρα τῆς μεταβεργιλιανῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ ὁ δεῦτερος παραθέτει τὸ κείμενον καὶ τὴν μετάφρασιν τῶν ὄνειρων τοῦ Αἰνείου (*Aen.* II. 268—231) καὶ τοῦ Τύρνου (*Aen.* VII. 413—469). Βιβλιογραφικὸς πίναξ καὶ *index locorum* ἀκολουθεῖ εἰς τὸ τέλος τῆς μελέτης.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ λίαν περιορισμένη ἔκτασις τῆς βιβλιογραφίας εἰς τὸν χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον κινεῖται ὁ συγγραφεὺς, ἡ θεώρησις τοῦ θέματος τῶν ὄνειρων τοῦ Αἰνείου καὶ τοῦ Τύρνου καὶ τῆς προρρήσεως εἰς τὴν Αἰνειάδα ὑπ' αὐτὴν τὴν ὀπτικὴν γωνίαν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς χρήσιμον βοήθημα διὰ περαιτέρω ἔρευναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου.

ΝΙΚ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΪΛΟΣ

* * *

P. A. HANSEN, **A list of greek Verse Inscriptions** down to 40 B. C.
Opuscula Graecolatina, Supplementa Musei Tusculani Vol. 3, Copenhagen 1975, σελ. 53.

Παλαιοτάτη ὑπῆρξεν ἡ εὐλαβῆς συνήθεια, εἰς τὰ σήματα, τὰ ὁποῖα ἐπέθετον εἰς τοὺς τάφους προσφιλῶν νεκρῶν, νὰ χαράσσουν οἱ ἐπιζῶντες ὀλίγας λέξεις ἔχουσας σχέσιν πρὸς τὸν ἀπερχόμενον τοῦ κόσμου τούτου. Τὸ κείμενον, ὅπερ συνέθετον αὐται, ἔλαβε προϊόντος τοῦ χρόνου τὴν ὀνομασίαν *ἐπίγραμμα*. Εἶναι δὲ τὸ ἐπίγραμμα ἐπιγραφή, παράγεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος ὡς καὶ ἐκείνη, ἀλλ' εἶναι ἔμμετρος. Ἐμμετρον ὅμως ἦτο καὶ ἄλλο εἶδος ἐπιγραφῶν, αἱ *ἀναθηματικά*, καλούμεναι οὕτω, διότι ἐχαράσσοντο ἐπὶ λίθου ἢ μετάλλου ἀναθημάτων εἰς θεοὺς. Οἱ νεώτεροι μελετηταὶ νοοῦσιν ἀμφοτέρω τὰ εἶδη, ὅταν μεταχειρίζονται τὴν ὀνομασίαν *Vers - Inschriften, Verse Inscriptions*.

Αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ πρώτου εἶδους ἔτυχον ἰδιαιτέρας προνομιακῆς μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τῶν νεωτέρων ἔρευνητῶν, ἐκ λόγων συναισθηματικῶν προφανῶς. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται, ὅτι ὑπάρχουν δύο μνημειώδεις συλλογαὶ τῶν ἐπιγραμμάτων, ἐκείνη τοῦ G. Kaibel, *epigrammata graeca ex lapidibus* (1878) καὶ ἡ ἄλλη τοῦ W. Peek, *Griechische Vers - Inschriften I* (1955). Δὲν εἶναι ὅμως αὐταὶ αἱ μόναι, διότι ὑπάρχει πλειὰς ἄλλων, αἱ ὁποῖαι εἶναι κυρίως ἐπιλογαί.

Εἰς τὸ νεωστὶ κυκλοφορήσαν βιβλίον τοῦ Peter Allen Hansen περιέχεται κατὰλογος 481 ἐμμέτρων ἐπιγραφῶν τῆς χρονικῆς περιόδου ἀπὸ τοῦ VII αἰῶνος ἕως 400 π. Χ. Ἐν τούτῳ προτάσσονται, ὡς εἴθισται νὰ γίνεται, τὰ ἀττικὰ ἐπιτάφια, ἐν ἀρχῇ μὲν ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὴν φροντίδα ἀναγραφῆς ἔσχεν ἡ ἀθηναϊκὴ πολι-